

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 548/2024-85

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Miroslava Duriša a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľiek **1. Sweety, s.r.o.**, Hlavná 57, Prešov, **2. FROSTKOR, s. r. o.**, Petrovanská 34/A, Prešov, **3. FROST a.s. Prešov**, Hlavná 57, Prešov, zastúpených advokátom JUDr. Ladislavom Scholczom, Krmanova 16, Košice, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/55/2021 z 25. apríla 2024 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/55/2021 z 25. apríla 2024 **bolo porušené** základné právo sťažovateľiek na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/55/2021 z 25. apríla 2024 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľkám trovy konania **1746,46 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľiek do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľiek a skutkový stav veci

1. Sťažovateľky sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 20. augusta 2024, ktorá bola uznesením ústavného súdu č. k. I. ÚS 548/2024-20 z 2. októbra 2024 prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu, domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny

základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), svojho práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy kasačným uznesením najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia, ktoré navrhujú zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

2. Krajský súd v Prešove rozsudkom sp. zn. 19Co/29/2020 z 27. mája 2021 potvrdil rozsudok Okresného súdu Prešov sp. zn. 25C/160/2005 z 18. októbra 2018, ktorým zamietol žalobu žalobcov o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam (pozemkom) v k. ú. [REDAKOVANÉ] v žalobe bližšie špecifikovaných.

3. Žalobcovia odvodzovali svoje vlastnícke právo k sporným nehnuteľnostiam od skutočnosti, že ich právni predchodcovia ([REDAKOVANÉ] s manželkou [REDAKOVANÉ]) mali nadobudnúť pozemok (parcela č. [REDAKOVANÉ] – orná pôda s výmerou 5755 m² v k. ú. [REDAKOVANÉ]) na základe prídelovej listiny zo 7. apríla 1948, ktorému predchádzala konfiškácia majetku (pôvodnej parcely mpč. [REDAKOVANÉ] pôvodného vlastníka [REDAKOVANÉ]), poznačená pod poznámkou B17 (ďalej len „prvá konfiškácia“). Žalované sťažovateľky svoje vlastnícke nároky k predmetným nehnuteľnostiam odvodzovali od uznesenia Ľudového súdu v Prešove z 22. septembra 1958, na základe ktorého bol vykonaný pozemno-knižný zápis konfiškácie v prospech Československého štátu pod poradovým číslom B39 (ďalej len „druhá konfiškácia“) a výmaz predošlej poznámky B17. Po uzatvorení hospodárskej zmluvy o prevode správy národného majetku (rok 1968), výstavbe hydínárskeho štátneho majetku a jeho následnej privatizácii (rok 1995) sťažovateľky nadobudli vlastnícke právo k predmetným nehnuteľnostiam ďalšími prevodmi.

4. Konajúce súdy na podklade judikatúry ústavného súdu (nález sp. zn. I. ÚS 460/2017 vydaný v skutkovo obdobnej veci týkajúcej sa vedľajšej nehnuteľnosti mpč. 117/4, vedenej pred okresným súdom pod sp. zn. 29C/114/2005) s akcentom na princíp právnej istoty a predvídateľnosti súdneho rozhodnutia konštatovali neprípustnosť určovacej žaloby z dôvodu, že žalobcovia, ktorí síce uplatnili svoj reštitučný nárok, ale len formálne, a boli nečinní, nepreukázali výnimočný dôvod na aplikáciu určovacej žaloby. Vyslovili, že od okamihu, keď došlo k zamietnutiu reštitučného nároku, nemožno ďalej oprávnenú osobu považovať za vlastníka veci.

5. Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, žalobcovia podali dovolanie, ktorého prípustnosť vyvodzovali z § 421 ods. 1 písm. a) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) a v ktorom vymedzili tri právne otázky súdmi správne nevyriešené. Tieto sa týkali (i) platnosti prevodu nehnuteľnosti, na ktorého vydanie bol uplatnený reštitučný nárok, (ii) nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti od nevlastníka na základe dobrej vôle a (iii) možného vylúčenia uplatnenia práva určovacou žalobou za súčasnej existencie reštitučného zákonodarstva, ak žalobca nevyužil možnosť uplatniť si svoj reštitučný nárok. Najvyšší súd s odkazom na vlastné rozhodnutia dokumentujúce zabratie majetku štátu bez právneho dôvodu (sp. zn. 2Mcdo/4/2014, sp. zn. 1Cdo/68/2019) dospel k záveru o odklone odvolacieho súdu (aj súdu prvej inštancie) pri riešení dovolaní (v poradí tretej) nastolenej otázky. Keďže dovolanie žalobcov najvyšší súd vyhodnotil nielen ako prípustné podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP, ale aj ako dôvodné (§ 432 ods. 2 CSP), pristúpil k zrušeniu rozhodnutia odvolacieho súdu a súdu prvej inštancie a vráteniu veci na ďalšie konanie.

II. Argumentácia sťažovateľiek

6. Sťažovateľky podali po vynesení zrušujúceho uznesenia dovolacieho súdu ústavnú sťažnosť, ktorou namietajú porušenie práva na spravodlivý proces a vlastníckeho práva. V prehľadnej a systematicky usporiadanej ústavnej sťažnosti uvádzajú, že predpoklady na prieskum kasačného rozhodnutia v ich právnej veci sú späté so záväznosťou ústavne neprijateľného a nadbytočného právneho názoru dovolacieho súdu pre nižšie súdy, najmä ak bola obdobná skutková a právne identická vec už právne posúdená ústavným súdom. Zastávajú názor, že právny záver dovolacieho súdu nesleduje účelné a spravodlivé usporiadanie právnych vzťahov medzi stranami sporu a nedôvodne opätovne vytvára stav právnej neistoty.

7. V ďalšej časti ústavnej sťažnosti sťažovateľky vysvetľujú dôvody protiústavnosti napadnutého rozhodnutia a také porušenie svojich práv, ktoré si vyžaduje zásah ústavného súdu. Zastávajú názor, že dovolací súd napadnutým uznesením fakticky rozhodol v rozpore s vlastnou judikatúrou týkajúcou sa reštriktívneho prístupu k otázke prípustnosti dovolania a s cieľom, ktorý má za úlohu plniť. Na podklade judikatúry ústavného súdu a Európskeho súdu pre ľudské práva o zásahu do právoplatného súdneho rozhodnutia iba v prípade najzávažnejších pochybení argumentujú, že v prípade vydania napadnutého kasačného uznesenia neboli naplnené podmienky na výnimku z nezmeniteľnosti súdneho rozhodnutia. Namietajú, že v odôvodnení napadnutého uznesenia absentuje rozumné a ústavne udržateľné vysvetlenie dôvodu (i) zrušenia právoplatného rozhodnutia, (ii) prednosti právneho názoru dovolacieho súdu pred názorom ústavného súdu vyjadreného v skutkovo obdobnej a právne identickej veci, (iii) nerešpektovania zásady o rovnakej odpovedi na právnu otázku obdobného skutkového stavu. Osobitne zdôrazňujú existenciu právoplatne ukončenej skutkovo obdobnej a právne identickej veci (sp. zn. 29C/115/2012, sp. zn. 23Co/104/2017), v ktorej bol vydaný nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017.

8. Sťažovateľky poukazujú na dôvody v napadnutom rozhodnutí, ktoré sú rozhodné pre posúdenie porušenia práva na spravodlivý proces:

8.1. Vo vzťahu k záveru dovolacieho súdu o dôležitej skutočnosti, a to o konštatovanom prevzatí nehnuteľnosti bez právneho dôvodu (v bode 14 napadnutého rozhodnutia), sťažovateľky trvajú na tom, že ide o zmätočný záver, ktorý opomína zásadný rozdiel v skutkovom stave. Žalobca si totiž na rozdiel od iných oprávnených osôb uplatnil reštitučný nárok len formálne.

8.2. Vo vzťahu k judikatúre dovolacieho súdu (v bode 15 a 16 napadnutého uznesenia) argumentujú, že táto nie je skutkovo podobná ani právne identická. Ani v jednom z daných prípadov neprešla nehnuteľnosť na štát, preto nešlo o reštitučné nároky.

8.3. V súvislosti s konkurenciou reštitučných nárokov a určovacej žaloby (s poukazom na nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 249/2011) namietajú nevysporiadanie sa s dopadom formálneho uplatnenia reštitučného nároku žalobcu na naliehavý právny záujem na určovacej žalobe, resp. nevysporiadanie sa s názorom ústavného súdu vysloveným v náleze sp. zn. I. ÚS 460/2017 v korelácii k nedbanlivostnému postoju žalobcov, ktorý podľa stanoviska ústavného súdu diskvalifikuje naliehavý právny záujem na určovacej žalobe.

8.4. Vo vzťahu ku konštatovanému odklonu odvolacieho súdu (v bode 17 napadnutého uznesenia) od citovaných rozhodnutí namietajú nerešpektovanie vlastných rozhodnutí dovolacieho súdu (sp. zn. 4Cdo/95/2019) a nálezu ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017. Poukazujú pritom na to,

že za ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu sa považujú aj rozhodnutia ústavného súdu. Ak sa chcel od tohto odchýliť, mal využiť možnosť predložiť vec veľkému senátu najvyššieho súdu.

8.5. Vo vzťahu k záveru dovolacieho súdu v rámci nálezu ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017 (v bode 18 napadnutého uznesenia) tvrdia, že tento sa javí ako nesprávny, nadbytočný a nedôvodne zasahujúci do práva na súdnu ochranu, keďže pri rešpektovaní nálezu ústavného súdu (sp. zn. I. ÚS 460/2017) musí byť určovacia žaloba zamietnutá. Navyše, preventívny charakter určovacej žaloby nie je v danej veci naplnený a právo žalobcov nie je neisté ani ohrozené, ak pre účely obnovy ich vlastníckeho práva aktívne nevyužili právne prostriedky, ktoré mali k dispozícii.

9. Podľa sťažovateľiek malo napadnuté uznesenie najvyššieho súdu za následok aj porušenie práva vlastníť majetok. Sťažovateľky v tejto súvislosti poukazujú na dlhodobu nevykonávané vlastnícke právo žalobcov k pozemkom (od roku 1958), ako aj na dobromyseľnosť sťažovateľiek k nadobúdacím titulom a na pasivitu žalobcov.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnených osôb a replika sťažovateľiek

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

10. Na ústavnú sťažnosť reagovala podpredsedníčka najvyššieho súdu listom č. k. KP 3/2024-13, Cpj 257/2024 doručeným ústavnému súdu 5. novembra 2024, v ktorom uviedla, že ponecháva rozhodnutie o ústavnej sťažnosti na úvahe ústavného súdu a súhlasí s upustením od ústneho pojednávania. K uvedenému listu bolo pripojené vyjadrenie predsedníčky senátu občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu, v ktorom oznámila zotrvanie na dôvodoch uvedených v písomnom vyhodnotení napadnutého uznesenia najvyššieho súdu a zopakovala podstatu právnej argumentácie v ňom obsiahnutom. K dovolacej otázke (č. 3) o prípustnosti žaloby v danej veci, na ktorej stálo rozhodnutie odvolacieho súdu uvádza, že najvyšší súd nepopiera všeobecné pravidlo o neprípustnosti určovacej žaloby pri zákonnej možnosti uplatnenia si svojho nároku prostredníctvom reštitučných predpisov. Pozornosť upriamuje na výnimku v zmysle rozhodnutí najvyššieho súdu citovaných v napadnutom uznesení, ktorou je prípad, ak povinnej osobe nesvedčí žiaden právny titul nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti (t. j. prechod vlastníckeho práva bez právneho titulu). Vtedy naďalej ostalo zachované vlastnícke právo tohto subjektu k nehnuteľnosti. V ďalších, vo veci pre rozhodnutie podstatných otázkach ešte nebol zo strany dovolacieho súdu vyslovený žiadny záver, preto sa logicky nemohol odkloniť od namietaného rozhodnutia ústavného súdu.

III.2. Vyjadrenie zúčastnených osôb:

11. Zúčastnené osoby (žalobcovia) predložili ústavnému súdu 4. novembra 2024 spoločné vyjadrenie k skutkovým a právnym dôvodom ústavnej sťažnosti.

11.1. S poukazom na § 1 ods. 2 nariadenia Slovenskej národnej rady č. 104/1946 Sb. n. SNR o vydávaní výmerov o vlastníctve pôdy, pridelenej podľa nariadenia č. 104/1945 Sb. n. SNR v znení nariadenia č. 64/1946 SB. n. SNR a s odkazom na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 4Cdo/123/2003 prezentujú svoju argumentáciu o tom, že výmery a pridelové listiny ako verejné

listiny boli a aj sú v súčasnosti dokladmi o vlastníctve prídelcov k prideleným nehnuteľnostiam a sú vkladuschopnými listinami spôsobilými pre zápis vlastníckeho práva do katastra nehnuteľnosti.

11.2. Žalobcovia tiež v uvedenom texte odôvodnili, prečo sa Československý štát nemohol stať vlastníkom skonfiškovaných pozemkov pôvodne vo vlastníctve [REDACTED]. Konanie štátu, ktorý mal v roku 1958 skonfiškovať už raz skonfiškovanú pôvodnú parcelu (mpč. 117) a prideliť ju sám sebe, bolo podľa ich názoru konaním vedome v rozpore so zákonom. Uvedené konanie preto nemalo za následok zánik vlastníckeho práva doterajších vlastníkov a štát sa vlastníkom tohto majetku nestal.

11.3. Osobitnú pozornosť venujú iným právoplatne skončeným súdnym konaniam týkajúcim sa ďalších susedných parciel vedených pred okresným súdom pod sp. zn. 16C/89/96 (v ktorom bolo priznané vlastnícke právo k pôvodnej parcele mpč. [REDACTED] právnym predchodcom žalobcu) a pod sp. zn. 9C/163/98 (v ktorom došlo vo vzťahu k parcele mpč. [REDACTED] k mimosúdному usporiadaniu). V uvedenej súvislosti zdôrazňujú, že tieto konania museli u sťažovateľiek vyvolať objektívne pochybnosti, že im vlastnícke právo k pozemkom zapísaným na [REDACTED] v k. ú. [REDACTED] patrí. Citovaním relevantných častí odôvodnenia rozsudku okresného súdu č. k. 16C/89/96-184 z 9. októbra 2001 zdôrazňujú súdom konštatované spochybnenie nadobúdacieho titulu žalovaných, resp. neplatnosť konfiškácie z roku 1958. K samotnému nálezu ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017 (vo veci vedenej pred okresným súdom pod sp. zn. 29C/115/2012 k susednej parcele mpč. 117/4) tvrdia, že bol vydaný v rozpore s uvedenými právoplatne skončenými konaniami pred okresným súdom.

11.4. K súbehu reštitučných nárokov a vlastníckych nárokov podľa všeobecných predpisov odvodzujú svoj naliehavý záujem na určení vlastníckeho práva k sporným pozemkom od nálezu ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 249/2011 vrátane ďalšej judikatúry ústavného súdu o prípustnosti uplatnenia vlastníckych žalôb aj po uplynutí lehôt v reštitučných predpisoch.

11.5. V rámci uvedených argumentov sa žalobcovia zaoberali aj tvrdením sťažovateľiek, ktoré svoje vlastnícke právo odvodzujú od dobrej viery s argumentačnou podporou rozhodnutia ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017. Žalobcovia v tejto súvislosti odkazujú na judikatúru ústavného súdu (I. ÚS 510/2016, IV. ÚS 59/2021, II. ÚS 223/2020) a zjednocujúce stanovisko najvyššieho súdu (sp. zn. 1VObdo 2/2020) o výnimočnej možnosti prelomenia zásady *nemo plus iuris*. Zastávajú názor, že tzv. druhá konfiškácia je ničotným právnym aktom, ktorý vylučuje akúkoľvek dobromyseľnosť sťažovateľiek a akúkoľvek možnosť vydržania predmetných pozemkov, preto podmienka výnimočnosti okolností, ktoré sú potrebné na prelomenie zásady *nemo plus iuris*, v prejednávanej právnej veci naplnená nebola.

11.6. Následne žalobcovia poukazujú aj na absolútnu neplatnosť prevodu privatizovaného majetku z dôvodu účinnosti blokačných ustanovení v zákone č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pôde“) a zákone č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov s odkazom na rozhodnutia najvyššieho súdu dokumentujúce uvedený právny názor.

11.7. Názor sťažovateľiek o zásadnej nadbytočnosti dovolacieho konania s poukazom na princíp právnej istoty žalobcovia považujú za mylný. Nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017 sa vymyká rozhodovacej praxi, jeho závery neboli prijaté inými senátmi a v súčasnosti sú už aj prekonané. Podľa ich názoru nevytvára argumentácia sťažovateľiek a nimi tvrdené pochybnosti dovolacieho súdu dostatočný priestor na využitie kasačnej právomoci ústavného súdu.

Dodávajú, že napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu nepredstavuje konečné rozhodnutie vo veci samej, preto je otázne, či možno podanú sťažnosť považovať za prípustnú.

11.8. Žalobcovia taktiež poukazujú na nedávno vydané rozhodnutie kasačné rozhodnutie najvyššieho súdu pod sp. zn. 6 Cdo 55/2021 v ďalšej totožnej veci medzi právnymi nástupcami pôvodných vlastníkov v k. ú. ████████, proti ktorému sťažovateľky podali ústavnú sťažnosť vedenú pod sp. zn. Rvp 2277/2024.

11.9. V závere vyjadrenia navrhujú predloženie návrhu na zjednotenie odchylných názorov, ak by sa chcel konajúci senát ústavného súdu odchýliť od predchádzajúcej judikatúry vo vzťahu k prelomeniu zásady *nemo plus iuris*.

12. Zúčastnené osoby ako žalobcovia v súdnom konaní pred všeobecnými súdmi navrhujú, aby ústavný súd zamietol ústavnú sťažnosť sťažovateľiek a zaviazal ich nahradiť trovy konania pred ústavným súdom v rozsahu 100 %.

III.3. Replika sťažovateľiek:

13. Sťažovateľky zaujali stanovisko k tvrdeniam zúčastnených osôb a k dôvodom napadnutého uznesenia najvyššieho súdu vo svojej replike doručenej ústavnému súdu 20. decembra 2024.

13.1. Najvyšší súd v napadnutom rozhodnutí (aj zúčastnené osoby vo svojom vyjadrení) nastolili už zodpovedané otázky nespôsobilé založiť existenciu naliehavého právneho záujmu na žalobcami požadovanom určení.

13.2. Riešenie otázky prechodu majetku na štát bez právneho dôvodu je k okolnostiam tejto právnej veci (s prihliadnutím na nález sp. zn. I. ÚS 460/2017) nadbytočné.

13.3. Na strane žalobcov, ktorí boli neaktívni voči formálne uplatneným reštitučným nárokom, absentuje základný prvok určovacej žaloby, a to jej preventívny charakter.

13.4. Napadnuté uznesenie najvyššieho súdu je zmätočné, prezentujúce nadbytočný právny názor a spôsobujúce opätovnú nestabilitu v právnych vzťahoch účastníkov konania, preto takýto zásah nemožno považovať za ústavný a opodstatnený.

13.5. Opätovne, poukazujúc na skutkovo obdobnú a právne identickú vec, v ktorej bol vydaný nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017, argumentujú, že v ich právnej veci neexistujú také individuálne okolnosti odôvodňujúce záver o dôvodnosti žaloby a pripúšťajúce odklon od právoplatnej ukončenej skutkovo obdobnej a právne identickej veci.

13.6. K žalobcami spochybňovanému uzneseniu Ľudového súdu v Prešove z roku 1958, ktorý sťažovateľky považujú za relevantný titul pre nadobudnutie vlastníckeho práva v prospech ich právneho predchodcu, argumentujú rozsudkom veľkého senátu najvyššieho súdu sp. zn. 1VCdo 1/2024 z 13. mája 2024 k podmienkam vydržania.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

14. Podstatou ústavnej sťažnosti je porušenie práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru) a porušenie základného práva vlastníť majetok (čl. 20 ods. 1 ústavy, čl. 11 ods. 1 listiny) v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy uznesením najvyššieho súdu, ktorý pri zrušovaní rozhodnutí nižších súdov nezohľadnil závery nálezu ústavného súdu v skutkovo obdobnej veci (sťažovateľky proti domnelým vlastníkom pozemkov susediacich s predmetnými

nehnutelnosťami) a v právne identickej veci (konkurencia reštitučných nárokov a určovacej žaloby), čím mal zasiahnuť do právnej istoty sťažovateliek.

15. V prerokúvanom konaní o určenie vlastníckeho práva k predmetným nehnuteľnostiam je kľúčovou a v zásade neopomenuteľnou témou zmiernenie následkov niektorých majetkových krívd podľa zákona o pôde, ktoré sú priamo a funkčne prepojené s úvahami o (ne)možnosti domáhať sa ochrany práv vlastníckou žalobou. Spor o vlastníctvo nehnuteľností v k. ú. ■■■■■ ktoré boli v rozhodnom období 1948 – 1989 zabrané štátom a ktoré neskôr po ich privatizácii boli prevedené na tretie osoby (sťažovateľky), signalizuje kolíziu dvoch ústavnoprávných záujmov strán sporu, a to záujem na ochrane vlastníckeho práva žalobcov a záujem na zachovaní právnej istoty žalovaných sťažovateliek.

16. V individuálnych okolnostiach preskúmvanej veci ústavný súd považuje za rozhodujúcu skutočnosť, že žalobca v 1. rade (v mene ostatných oprávnených osôb pôvodných žalobcov) uplatnil koncom roka 1992 na bývalom pozemkovom úrade v Prešove reštitučný nárok na vydanie nehnuteľnosti v k. ú. ■■■■■, ku ktorému však neboli priložené žiadne doklady potvrdzujúce prechod nehnuteľností na štát. Preto nebolo možné posúdiť oprávnenosť nároku a identifikovať oprávnené osoby. Keďže žalobca v 1. rade na urgencie na predloženie dokladov nereagoval, Okresný úrad Prešov, odbor pozemkový, poľnohospodárstva a lesného hospodárstva 6. novembra 2002 rozhodol, že žalobca nespĺňa podmienky podľa § 9 ods. 1 a § 13 ods. 1 zákona o pôde pre priznanie reštitučného nároku. Následne si žalobcovia podali na okresnom súde v máji 2005 žalobu o určenie vlastníckeho práva.

17. Dôvod zamietnutia žaloby spočíval (i) v skutkovom závere o formálnom uplatnení reštitučného nároku v konaní podľa reštitučných predpisov a (ii) v právnom závere o tom, že okamihom zamietnutia reštitučného nároku (resp. oznámenia o nemožnosti vydania pozemku pre zákonnú prekážku) nemožno ďalej oprávnené osoby (žalobcov) považovať za vlastníkov veci. Z týchto dôvodov súd prvej inštancie vyslovil, že vlastníckymi nehnuteľností sú naďalej právni nástupcovia pôvodného žalovaného (t. j. sťažovateľky), s čím sa napokon stotožnil aj odvolací súd. Do nastoleného právoplatného stavu medzi stranami konania zasiahol napadnutým kasačným uznesením najvyšší súd právnym záverom, ktorým pripustil možnosť uplatniť nárok po uplynutí reštitučných lehôt vlastníckou žalobou, ak došlo k zabratiu majetku štátom bez právneho dôvodu.

18. Zo sťažnostnej argumentácie obsiahnutej v bodoch 6 až 8 tohto nálezu možno ustáliť, že kľúčovou námietkou sťažovateliek, ktorou spochybňujú ústavnú udržateľnosť napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, je absencia vysvetlenia dôvodu zrušenia tohto uznesenia a nedostatočnosť odpovedí na relevantné skutkové a právne otázky v predmetnom civilnom konaní. Kľúčová sťažnostná argumentácia tak predstavuje námietku zjavnej neodôvodnenosti (nepreskúmateľnosti) napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, ako aj námietku nesprávneho (nadbytočného, zmätočného) právneho posúdenia veci najvyšším súdom.

19. Podľa názoru ústavného súdu kvalita napadnutého uznesenia nezodpovedá ústavnoprávnym požiadavkám na jasné, zrozumiteľné a presvedčivé odôvodnenie súdneho rozhodnutia spôsobom súladným s ústavným právom na spravodlivé súdne konanie, a to z nasledujúcich dôvodov.

20. Preskúmaním napadnutého uznesenia ústavný súd zistil, že najvyšší súd hneď v úvode relevantnej časti odôvodnenia len okrajovo uviedol (a nespochybňoval), že žalobcovia si formálne

uplatnili svoje reštitučné nároky na príslušnom správnom orgáne, a aj to, že v konaní ostali nečinní (bod 14). K súbehu reštitučných nárokov a vlastníckej žaloby sa taktiež len postranne zmienil vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti, v ktorom uviedol pravidlo o zásadnej neprípustnosti určovacej žaloby pri možnosti uplatnenia nároku prostredníctvom reštitučných predpisov. Primárne však najvyšší súd zdôraznil dôležitosť prevzatia nehnuteľnosti (štátom) bez právneho dôvodu (bod 14). S odkazom na vlastnú judikatúru (v bodoch 15 a 16) ďalej uviedol, že ak bola vec prevzatá štátom bez právneho dôvodu, osoba nestratila svoje vlastnícke práva, preto jej nič nebráni, aby sa svojho nároku domáhala žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva, čo malo podľa úsudku najvyššieho súdu spôsobiť odklon odvolacieho súdu od ustálenej judikatúry dovolacieho súdu (bod 17).

21. Argumentácia súdov nižších stupňov v danom spore (okrajovo zmienená aj najvyšším súdom), o tom, že reštitučné zákony regulujúce mechanizmus a podmienky vydania nehnuteľností násilne odňatých štátom počas nedemokratického stavu spoločnosti sú voči všeobecnej občianskoprávnej úprave predpismi špeciálnymi, a tiež argumentácia o tom, že k aplikácii určovacej žaloby má dôjsť len vo výnimočných prípadoch, nie je pritom cudzia ani ústavnému súdu (III. ÚS 177/2013, I. ÚS 460/2017, IV. ÚS 628/2020).

22. Popritom je ústavnému súdu z rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu, ale aj z vlastnej judikatúry zrejmé, že súdy sa už od účinnosti reštitučných zákonov zaoberali otázkou, či právny poriadok (ne)vylučuje uplatnenie práv vlastníckou žalobou vtedy, keď žalobca ako vlastníak nevyužil (nemohol) využiť možnosť uplatniť svoj nárok prostredníctvom reštitučného zákona. Ústavný súd má zároveň vedomosť o tom, že vývoj rozhodovacej praxe v tejto právnej otázke vyústil do koexistencie dvoch právnych názorov, dosiaľ zákonom predpokladaným spôsobom (§ 48 CSP) nezjednotených. Kým jeden právny záver, ktorý je postavený na argumente nepremlčateľnosti vlastníckeho práva vyjadruje, že je možné aj po uplynutí reštitučných lehôt domáhať sa ochrany vlastníckeho práva žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva, ak došlo k zabratiu majetku štátom bez právneho dôvodu (2MCdo/4/2014, 4Cdo/448/2013, 1Cdo/68/2019), tak ďalší judikatúrny prístup vyjadruje, že v prípadoch prevzatia veci štátom v rozhodnom období bez právneho dôvodu malo neuplatnenie ochrany podľa reštitučných predpisov za následok stratu možnosti domáhať sa ochrany podľa všeobecných predpisov, argumentujúc nemožnosťou obchádzania účelu a zmyslu špeciálneho reštitučného zákonodarstva a narušením princípu právnej istoty v právnych vzťahoch týkajúcich sa nehnuteľností (4Cdo/130/2007, 4Cdo 300/2008, 5MCdo 4/2009, 3Cdo/58/2012).

22.1. Vývoj judikatúry a právne názory späté s obidvomi rozhodovacími líniami reflektuje aj odborná literatúra (por. Sudzina M. *Vzťah reštitučných a vlastníckych žalôb*, STUDIA IURIDICA Cassoviensia, ročník 1.2013, číslo 1, 90 – 100, Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár*. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019. 894 – 896 s.).

22.2. Pre porovnanie možno poukázať na aplikačno-interpretáčnú realitu v susednej Českej republike v danej oblasti, ktorá je zjednotená rozsudkom veľkého senátu občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 13 Cdo/1222/2021: „oprávnená osoba, ktorej nehnuteľnosť prevzal štát v rozhodnom období od 25.2.1948 do 1.1.1990 bez právneho dôvodu za podmienok uvedených v reštitučných predpisoch, sa nemôžu domáhať ochrany vlastníckeho

práva podľa všeobecných predpisov, a to ani formou učenia vlastníckeho práva, ani vlastníckou žalobou.“

23. Stručný náčrt doterajšieho vývoja rozhodovacej praxe v nastolenej právnej oblasti naznačuje, že hľadanie a ustálenie optimálneho judikatúrneho modelu na odčinenie majetkových krívd z minulosti môže byť zložitou výzvou pre bývalý postkomunistický štát, keďže hranica medzi záujmom potomkov vlastníkov pozemkov a záujmom na právnej istote ďalších nadobúdateľov vecí je pomerne krehká. V uvedenej perspektíve sa ústavnému súdu za daných okolností javí, že nemusí ísť ani tak o odklon od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu (bod 17 napadnutého uznesenia), ale viac o nejednotnosť súdnej praxe [§ 421 ods. 1 písm. c) CSP]. Najvyšší súd pritom nie je vymedzením prípustnosti dovolania viazaný a skúma ju sám. A keďže na jeho pleciach leží úloha zjednocovateľa rozdielných právnych názorov všeobecných súdov, tak v okolnostiach prejednávanej veci mohol využiť črtajúcu sa príležitosť na zjednotenie judikatúry v tejto právnej oblasti a takýmto spôsobom materiálne naplniť princíp právnej istoty.

24. V naznačených súvislostiach je však potrebné sa vrátiť k základu právnej veci, ktorou je právna otázka súbehu reštitučných nárokov a vlastníckych žalôb. Táto téma bola predmetom tretej dovolacej otázky, od ktorej vyriešenia záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu. Ústavný súd, riadiac sa názorom, že reštitučné zákony sú voči všeobecnej občianskoprávnej úprave predpismi špeciálnymi, zdôrazňuje, že *lex specialis* neruší platnosť a záväznosť *lex generalis*, len jeho primárnu aplikáciu vylučuje dovtedy, než je zistené, že ustanovenia *lex specialis* na daný prípad nedopadajú, a preto ich nemožno uplatniť; aplikácia ustanovení *lex generalis* nastupuje preto za týchto predpokladov až sekundárne (m. m. 2 Cdo 1/1998).

25. V súvislosti so zmiernením následkov niektorých majetkových krívd, ku ktorým došlo voči vlastníkom poľnohospodárskeho a lesného majetku v období rokov 1948 až 1989, zákon o pôde upravuje podmienky a predpoklady založenia osobitného právneho vzťahu – reštitučného vzťahu – medzi oprávnenou osobou (§ 4 zákona o pôde) a povinnou osobou (§ 5 zákona o pôde), ktorého obsahom sú ich vzájomné práva a povinnosti pri vydaní vecí v prípadoch uvedených v § 6 ods. 1 zákona o pôde. Inak povedané, posudzovaný reštitučný zákon upravuje vzťahy osôb označených ako osoby oprávnené a povinné týkajúce sa právnych skutočností vzniknutých v rozhodnom období z presne stanoveného dôvodu; pre úspešné uplatnenie nároku oprávnenej osoby musia byť kumulatívne splnené všetky tieto tri uvedené predpoklady, inak sa aplikácia *lex specialis* neuplatní (m. m. 5 MCdo 4/2009, 3 Cdo 58/2012).

26. Premietnutím teoretických úvah na posudzovanú vec podstatnou otázkou, ktorú mal najvyšší súd z pozície dovolacieho súdu pri riešení tretej dovolacej otázky vyhodnocovať a ktorá mala v preskúmvanej veci podstatný význam, bola – s prihliadnutím na vzájomnú previazanosť konania o určenie vlastníckeho práva s reštitučnými nárokmi (por. bod 15 tohto nálezu) – či žalobcovia, ktorí sa chceli domôcť späť svojho vlastníctva k predmetným nehnuteľnostiam žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva, mali/mohli pokračovať v začatom reštitučnom konaní, resp. či sa mali/mohli domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva určovacou žalobou podľa všeobecných predpisov občianskeho práva, ak zákon o pôde (*lex specialis*) stanovil predpoklady pre uplatnenie reštitučného nároku.

27. Podstatnou úlohou najvyššieho súdu bolo teda preskúmať, ako nižšie súdy v konkrétnych právnych vzťahoch strán sporu pri zohľadnení individuálnych rozmerov predmetnej právnej veci

vyhodnotili zásadnú otázku rozhraničenia vzťahu *lex specialis* a *lex generalis*, a to pomocou tzv. testu reštitučného právneho vzťahu skúmaním existencie jeho troch „stavebných“ prvkov, ktorými sú: (1) osoba, ktorá žiada o vydanie veci podľa reštitučného zákona, spĺňa podmienky (štatút) oprávnenej osoby, (2) existencia relevantného reštitučného dôvodu, resp. titulu, t. j. ak vec prešla na štát spôsobom, ktorý reštitučný zákon označuje ako reštitučný dôvod, (3) možnosť zaradiť toho, kto drží nehnuteľnosti ku dňu účinnosti tohto zákona pod pojem „povinná osoba“. V prípade absencie čo i len jedného z týchto zákonných predpokladov nemožno hovoriť o založení reštitučného vzťahu, čo vylučuje aplikáciu *lex specialis*. (m. m. 3 Cdo 58/2012). Inými slovami, reštitučné zákony, aj keď majú vo vzťahu k Občianskemu zákonníku povahu *lex specialis*, nevylučujú možnosť v prípade, ak sa zistí, že ustanovenia *lex specialis* nemožno na daný prípad uplatniť, domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa Občianskeho zákonníka na určenie vlastníckeho práva.

28. Úvaha najvyššieho súdu v právnej veci sťažovateľiek smerujúca k záveru, že prevzatie veci bez právneho dôvodu ako jeden z reštitučných dôvodov predstavuje výnimku odôvodňujúcu použitie určujúcej žaloby, bez potrebnej analýzy okolností daného prípadu, predstavuje taký výklad reštitučného zákona, ktorý spochybňuje jeho znenie a zmysel, čím zasahuje do ústavných práv sťažovateľa.

29. Z § 6 ods. 1 písm. p) zákona o pôde explicitne vyplýva, že prevzatie veci bez právneho dôvodu je reštitučný dôvod, aj keď je obsahovo zmätočný. Ústavný súd vníma rozpor, keď časť jeho jedného § 6 ods. 1 (...*nehnuteľnosti, ktoré prešli na štát...*) viaže reštitúciu výslovne na podmienku nadobudnutia vlastníctva štátom a jeho ďalšia časť na podmienku, že štát prevzal vec bez právneho dôvodu. Pri načrtnutej legislatívnej nedôslednosti tejto právnej normy neopomína porušovanie fundamentálnych princípov demokratického a právneho štátu v rokoch 1948 – 1989, a preto konštatuje, že o uvedený reštitučný dôvod ide vtedy, ak vlastník veci síce nebol postupom štátu formálne pozbavený svojho vlastníckeho práva, bola mu však odňatá možnosť vec držať, užívať ju a používať jej plody a úžitky. Štát sa zmocnil veci vo vlastníctve osôb a nakladal s ňou ako s vlastnou (fyzická okupácia) bez toho, že by k tomu mal nejaký právne relevantný právny dôvod (titul), s ktorým vtedy platné právo spájalo prechod vlastníckeho práva (m. m. 5MCdo/4/2009).

30. Pri ústavnoprávnom prieskume dôvodov napadnutého uznesenia ústavný súd ďalej zistil, že dôvody, ktoré umožnili ústavnému súdu porozumieť podstate myšlienkovej úvahy najvyššieho súdu vyúsťujúce do uplatnenia kasačnej právomoci vo vzťahu k súdom nižšej inštancie, sú rozptýlené jednak v odôvodnení napadnutého uznesenia a jednak vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti. Neúplnosť a nedostatok celistvosti odôvodnenia súdneho rozhodnutia pritom spôsobuje celý rad aplikačno-interpretčných problémov najmä pre strany súdneho sporu, ktoré sa majú z odôvodnenia súdneho rozhodnutia dozvedieť o dôvodoch prijatia či odmietnutia svojho argumentu. Aj keď nie je spravidla náležité, aby sa od súdov očakávalo, že budú odpovedať na každý jeden argument, ktorý účastník v konaní použil, a rovnako ani to, že odpoveď bude formulovaná podľa ich predstáv a spôsobom či výrazovými prostriedkami, ktoré sami očakávajú, vysporiadanie sa s ohraničením vzťahu *lex specialis* – *lex generalis* pri zohľadnení konkrétnych okolností prípadu bolo nepochybne tou pre vec podstatnou otázkou, na ktorú mal najvyšší súd dôsledne reagovať. Absencia náležitého vysvetlenia, objasnenia a „obhájenia“ toho, ako najvyšší súd v posudzovanej veci rozhodol, nemožno vyhodnotiť ako dostatočné odôvodnenie súladné

so základným právom na súdnu ochranu zaručeným v čl. 46 ods. 1 ústavy (a právom na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru).

31. Vychádzajúc z uvedených úvah, ústavný súd dospel k záveru, že najvyšší súd pri rozhodovaní o dovolaní žalobcu proti rozsudku odvolacieho súdu nesprávne a zjavne nedostatočne odôvodnil záver o výnimke z aplikácie reštitučného (špeciálneho) predpisu a v konečnom dôsledku záver o vzťahu všeobecných občianskoprávných predpisov a predpisov reštitučných v posudzovanom civilnom spore. Aj napriek tomu, že predmetom ústavnej sťažnosti je kasačné rozhodnutie všeobecného súdu, do ktorého ústavný súd zasahuje len výnimočne (m. m. III. ÚS 212/2011, II. ÚS 212/2013, I. ÚS 357/2016, II. ÚS 277/2021), ústavný súd zistil, že najvyšší súd vyriešil posudzovanú právnu otázku s konečnou platnosťou, ktorá by zásadným spôsobom ovplyvnila ďalší priebeh konania a jeho výsledok. Podľa názoru ústavného súdu by náprava eventuálneho pochybenia až po skončení konania (po vyčerpaní opravných prostriedkov) bola neúčelná. Na tomto základe ústavný súd rozhodol, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, podľa čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

32. Ústavný súd na základe svojho zistenia, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu označených práv sťažovateľiek, napadnuté uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu). Úlohou najvyššieho súdu v novom konaní bude nové rozhodnutie o dovolaní žalobcov odôvodniť v súlade s relevantnou časťou odôvodnenia tohto nálezu, prípadne zväžiť zjednotenie judikatúry v danej právnej oblasti.

33. V súvislosti so sťažovateľkou namietaným porušením základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 listiny ústavný súd uvádza, že vyhovie časti ústavnej sťažnosti je založené výlučne na kritike nedostatočne odôvodnených a nesprávnych záverov najvyššieho súdu, teda na vade procesnej povahy. Ústavný súd preto nezistil existenciu ústavne relevantnej súvislosti medzi označeným právom a napadnutou časťou uznesenia najvyššieho súdu v nadväznosti na rozsahu prieskumu napadnutého rozsudku. Pokiaľ ide o namietaný čl. 1 ods. 1 ústavy, tento má charakter všeobecného ústavného princípu, ktorý sú povinné rešpektovať všetky orgány verejnej moci pri výklade a uplatňovaní ústavy, a primárne neformuluje základné právo ani slobodu fyzickej osoby alebo právnickej osoby. Keďže ústavný súd v konaní podľa čl. 127 ústavy rozhoduje o porušení konkrétnych individuálnych základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd, z uvedeného dôvodu neexistuje priama príčinná súvislosť medzi sťažnostnými námietkami a už označeným referenčným článkom ústavy. Ústavný súd tak ústavnej sťažnosti v tejto časti nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

V.

Trovy konania

34. Ústavný súd priznal sťažovateľkám [§ 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)] nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 1 746,46 eur (bod 3 výroku nálezu).

35. Ústavný súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania vychádzal z obsahu súdneho spisu a z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách

a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2024 je 343,25 eur a hodnota režijného paušálu je 13,73 eur. Základná sadzba odmeny sa pri zastupovaní druhého a ďalšieho sťažovateľa znižuje o 50 % (§ 13 ods. 2 vyhlášky), teda na 171,63 eur. Sťažovateľkám vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2024 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu). Spolu tak náhrada trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby u troch sťažovateľiek predstavuje 1 455,40 eur. Právny zástupca sťažovateľiek je platiteľom dane z pridanej hodnoty, preto sa odmena advokáta zvyšuje o 20 %. Pokiaľ ide o repliku sťažovateľiek, ústavný súd za tento úkon právnej služby náhradu trov nepriznal, pretože replika nepriniesla nové skutočnosti alebo informácie, ktoré by ústavnému súdu neboli už skôr známe.

36. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľiek (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. januára 2025

Jana Baricová
predsedníčka senátu